

УДК 930:94(3):378.4(477-25)"18"Федір Міщенко

А. В. Крижевський

ФЕДІР МІЩЕНКО ТА АНТИКОЗНАВСТВО В ІМПЕРАТОРСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ СВ. ВОЛОДИМИРА

Проаналізовано викладацьку та наукову діяльність відомого українського історика, класичного філолога та антикознавця Федора Герасимовича Міщенка в роки його викладання в Імператорському університеті Святого Володимира (1872-1884 рр.). На основі архівних документів розглянуто його внесок в розвиток антикознавства в університеті. Встановлено основні проблеми, які розкривав Міщенко в своїх лекціях. Проаналізовано наукову спадщину доцента у зазначений період та охарактеризовано основні групи його наукових досліджень. Також приділено увагу завершенню педагогічної діяльності професора в Університеті Св. Володимира та охарактеризовано комплекс причин, які призвели до звільнення його зі служби в 1884 році.

Ключові слова: Університет Св. Володимира, антикознавство, Федір Міщенко, історія античності, історико-філологічний факультет, доцент, грецька словесність,

Одним з найвизначніших представників культурно-історичного напрямку в українському антикознавстві є доцент кафедри грецької словесності Університету Св. Володимира, блискучий знавець грецьких старожитностей, відомий історик античності, філолог та перекладач, Федір Герасимович Міщенко (1847-1906 рр.). Основною його пристрастю була грецька література. До цієї галузі відносяться дві його дисертації. Окрім того, у своїх дослідженнях і критичних статтях він неодноразово звертався до сфери грецької міфології, політичної та культурної історії, стародавньої географії та етнографії, старожитностей, граматики та критики текстів авторів. Завдяки своїй першокласній філологічній освіті, ерудиції та працьовитості, Міщенко вносив щось нове і корисне в усі сфери наукового пізнання, за які брався. Навіть свої переклади видатних грецьких істориків забезпечив великими вступними статтями та змістовними коментарями дослідницького характеру, котрі представляють самостійний науковий інтерес.

Першим біографом Міщенка був професор Казанського університету С.П. Шестаков [1], який у своєму некролозі з великою пошаною відгукувався про його постать, коротко охарактеризував наукові заслуги й основні твори. Про суспільно-політичні погляди та переконання в некролозі не йшлося. Основні віхи наукової діяльності Міщенка описані В.П. Бузескулом [2] та Е.Д. Фроловим [3] в контексті загальної характеристики представників всесвітньої історії в Росії XIX – початку XX ст. Зокрема, Бузескул відзначив численність і різноманітність праць Міщенка, в декількох словах охарактеризував його докторську дисертацію «Опыт истории рационализма в Греции» та вказав на його заслуги як першокласного перекладача давньогрецьких авторів [2, с.151]. Окремо варто виділити статтю Н.П. Шкляєва [4], яка присвячена казанському періоду наукової діяльності Міщенка. Проте вона не охоплює всього життєвого шляху ученого і за своєю стислістю не може претендувати на вичерпне вивчення його наукової спадщини.

На даний момент найґрунтовніше постать Міщенка висвітлена ще одним казанським дослідником, Аркадієм Семеновичем Шофманом [5]. Проте і ця робота має ряд недоліків. Шофман детально проаналізував суспільно-політичну позицію, а також охарактеризував педагогічний та науковий доробки Міщенка, однак зупинявся переважно на казанському періоді його життя.

За винятком незначних згадок, в яких міститься лише сама загальна характеристика, не знайшла належного висвітлення наукова та викладацька діяльність ученого під час перебування в Київському університеті (1872-1884 роки). Саме в Києві відбулося становлення відомого в майбутньому вченого. Тому дана стаття покликана заповнити цей пробіл.

Для з'ясування ролі Ф.Г. Міщенка в розвитку антикознавства в Університеті Св. Володимира, необхідно детально зупинитися на декількох моментах. По-перше, охарактеризувати викладацьку діяльність та відслідкувати ключові моменти в його службовій кар'єрі за розглядуваний період. По-друге, необхідно зупинитися на науковій спадщині за цей час, виділити основні напрямки дослідження. І по-третє, варто звернути увагу на громадсько-політичну позицію ученого, з'ясувати причини його звільнення з Київського університету та визначити вплив відставки Міщенка на подальший розвиток антикознавства.

Ф.Г. Міщенко народився 6 лютого 1847 в м. Прилуки Полтавської губернії, в купецькій сім'ї. Початкову освіту здобув у Прилуцькому повітовому училищі, по закінченню якого вступив у другий клас Київської Другої (Губернської) гімназії. 15 червня 1866 року педагогічною радою він був удостоєний атестатом, а за успіхи в навчанні та зразкову поведінку нагороджений золотою медаллю [6, арк.43]. Після цього Міщенко вступив на відділення класичної філології історико-філологічного факультету Університету Св. Володимира. Латинську філологію спочатку вивчав під керівництвом О.К. Деллена, а потім в В.І. Модестова. З грецькою словесністю ситуація була гіршою. На перших курсах її викладав І.Я. Нейкірх, але в 1868 році він пішов у відставку. Курс наук по кафедрі грецької словесності і старожитностей було доручено доценту по кафедрі філософії М.Є. Скворцову, який мав лише опосередковане відношення до класичної філології [7, арк.6-7зв]. Але це не завадило Міщенку досконало оволодіти грецькою мовою. 9 жовтня 1870 року після закінчення повного курсу факультетських наук, Рада університету затвердила його в ступені кандидата [6, арк.42].

6 листопада 1870 року більшістю голосів (23 проти 6) Федір Герасимович обраний стипендіатом для підготовки до професорського звання по кафедрі грецької словесності. За науковими заняттями Міщенка наглядав професор Василь Іванович Модестов [6, арк.42; 8, арк.217зв]. А вже через два роки, 14 жовтня

1872 року, Міщенко був затверджений Міністром освіти на посаді приват-доцента [6, арк.49]. Цьому передував захист спеціальної дисертації про *venia legendi* та дві пробні лекції: одна на тему за власним вибором, а інша – на задану факультетом. Публічний захист дисертації під назвою «Фіванська трилогія Софокла» відбувся 15 вересня 1872 року. Офіційними опонентами виступили В.І. Модестов та В.Я. Яроцький [6, арк.23]. 21 вересня Міщенко прочитав першу пробну лекцію за власним вибором на тему: «Історико-літературне значення комедії Арістофана «Хмари» [6, арк.31], а 25 вересня другу пробну лекцію, на задану факультетом тему: «Філологічне пояснення конкретного місця (промову Клітемнестри від вірша 607) з Евріпидової трагедії «Іфігенія в Авліді»» [6, арк.37].

Відразу після цього (27 жовтня 1872 року) Міщенку доручили читати обов'язкові лекції по кафедрі грецької словесності та старожитностей з винагородою в розмірі 1200 рублів сріблом [9, арк.3]. В 1872-73 навчальному році Міщенко пояснював Геродота для студентів всіх курсів та Софокла для студентів класичного відділення по дві години на тиждень на кожного автора. Крім того, він читав курс Історії грецької літератури для студентів-класиків 3-8 семестрів [10; арк.59]. Протягом наступних років Міщенко пояснював Демосфена [11, арк.83], Фукідида та Арістофана [12, арк.63в].

Паралельно з викладацькою діяльністю, Міщенко підготував дисертацію на ступінь магістра грецької словесності на тему: «Отношение трагедий Софокла к современной поэту действительной жизни в Афинах». Після успішного захисту 18 жовтня 1874 отримав звання магістра грецької словесності [8; арк.220зв]. А 15 листопада 1874 року за поданням професора Модестова він був затверджений Радою Університету більшістю голосів (30 «за», 4 «проти») на посаді штатного доцента [13, арк.4]. Відповідний указ міністр освіти підписав 3 січня 1875 року [8, арк.220зв].

Указом від 21 квітня 1875 року, з 1 травня того ж року Міщенко був відправлений у відрядження на два роки з науковою метою за кордон [8, арк.221зв]. Там він слухав лекції провідних тогочасних дослідників в німецьких, французьких та італійських університетах. В Парижі Міщенко упродовж 8 місяців брав участь в конференціях під керівництвом професорів грецької філології Турньє (пояснення та критика тексту), Вейля (грецька література) і Гро (граматика і палеографія). Перебуваючи за кордоном, Міщенко також писав рецензії та складав щорічні бібліографічні огляди досліджень з історії грецької літератури [1, с.42-44].

Ще до від'їзду за кордон, Міщенка було обрано членом Історичного товариства Нестора-Літописця (ІТНЛ) [8, арк.221зв]. Активну участь в зібраннях товариства Федір Герасимович розпочинає відразу після повернення з відрядження, прочитавши доповідь про торгові зв'язки Афін з Боспорською державою. В подальшому і до кінця 80-х років (від'їзд в Казань) його повідомлення, реферати й доповіді з різноманітних історичних та філологічних проблем часто обговорювалися на зібраннях товариства.

Після повернення з відрядження 15 серпня 1877 року, Міщенко повертається до викладацької діяльності в університеті та паралельно читає лекції на вищих жіночих курсах. Варто відзначити, що залучаючи передовий європейський досвід, Міщенко розпочинає впроваджувати на історико-філологічному факультеті практику читання спеціальних курсів. Одним із таких був курс практичних занять по грецькій орфографії. Заняття проводилися в другому семестрі 1877-1878 навчального року для студентів класичного відділення. Відвідування такого курсу відбувалося за бажанням [14, арк.37].

Проте подібна практика не мала продовження через ряд причин. По-перше, з 1877 року кафедра римської словесності і старожитностей, після від'їзду В.І. Модестова до Петербургу, залишилася вакантною. Наступного року кафедральні предмети викладав заслужений професор С.С. Гогоцький [15, арк.1], а з 1879-80 навчального року дисципліни поділили між викладачами кафедри грецької словесності (Ф.Г. Міщенком і П.І. Аландським) [16, арк.1] та приват-доцентом С.І. Бехом [17, арк.5]. З 1879 року і до звільнення з університету в 1884 році кожного семестру Міщенко проводив по два щотижневих заняття з латинської мови зі студентами першого і другого курсів. По-друге, в цей час Міщенко готує свою докторську дисертацію під назвою: «Опыт истории рационализма в Греции». Перші частини дослідження з'явилися на сторінках липневого номеру «Университетских Известий» за 1879 рік. Згодом робота вийшла в світ окремою книгою. Офіційним рецензентом дисертації виступив Павло Іванович Аландський.

ІІ публічний захист відбувся 23 серпня 1881 року, а уже 18 вересня того ж року, Міщенко був затверджений Радою Університету Св. Володимира в ступені доктора грецької словесності (філології) [8, арк.225зв].

Майже відразу по тому, історико-філологічний факультет вирішив балотувати Міщенка на посаду екстраординарного професора. Це б дозволило нарешті замінити посаду професора на кафедрі грецької словесності і старожитностей, яка була вакантна протягом останніх 15 років. 27 жовтня 1881 року на засіданні Ради факультету була заслухана доповідь П.І. Аландського про наукові та педагогічні успіхи Ф.Г. Міщенка. Автор доповіді відзначив наукові заслуги Федора Герасимовича: статті автора на історичну тематику, переклад «Географії» Страбона, чисельні рецензії на праці з історії грецької літератури зарубіжних колег, щорічні бібліографічні покажчики поточних досліджень із грецької словесності та опубліковані в зарубіжних виданнях ознайомчі статті, присвячені успіхам російської класичної філології [18, арк.11-11зв]. Крім того, Аландський високо оцінив і докторську дисертацію у своєму спеціальному розборі, виконаному на прохання факультету [18, арк. 9-10зв].

З листопада 1881 року на факультеті відбулося балотування Міщенка на зазначену посаду, в результаті чого шість кульок буди виборчими і тільки одна ні [18, арк.1]. А вже наступного дня декан В.Б. Антонович направив в Раду університету відповідні документи (протокол з результатами балотування на факультеті, доповідь про науково-педагогічну діяльність Міщенка та критичний розбір його докторської дисертації) для проведення процедури балотування в Раді університету. Проте на її засіданні затвердження Міщенка на посаді екстраординарного професора провалилося: 19 «за» і 23 «проти» [19, арк.15].

Через рік, 10 грудня 1882 року, факультет знову вніс на засідання Ради Університету питання про обрання Міщенка на посаду екстраординарного професора, але і ця спроба виявилася невдалою (22 «за» і 23 «проти») [18, арк.18]. Процедуру повторили також і в 1883 році. На засіданні Ради 1 жовтня Міщенко обрали в екстраординарні професори (24 виборчих і 21 невиборчих кульок). Проте після цього деякі члени Ради заявили про неправильний підрахунок голосів. В засіданні брало участь 44 члени ради, а в результаті отримали 45 кульок [18, арк.22-22зв]. 4 листопада відбулася повторна процедура, в результаті якої Ф.Г. Міщенко все ж таки обрали екстраординарним професором (29 «за» і 15 «проти») [18, арк.24-25зв]. Проте Міністр освіти своїм розпорядженням за № 165 від 5 січня 1884 року відмовив у затвердженні Міщенка на зазначеній посаді [18, арк.29]. Грозові хмари над Федором Герасимовичем швидко згущалися.

12 червня 1884 році Міністру освіти І.Д. Делянову представили записку в якій містилися свідчення про антиурядову направленість ряду професорів та їх політичну неблагодійність (в тому числі і Ф.Г. Міщенка). У висновках зазначалося, що подальше перебування їх на службі недоречне. Міщенку закидали прихильне ставлення до ліберальних українофільських поглядів, а також виголошення «неполітикоректної» промови на святкуванні річниці Шевченка в Петербурзі на початку 1884 року [19, с.177]. Варто зазначити, що Міщенко не грав суттєвої ролі в національному русі й справедливо заперечував будь-який зв'язок з соціалістичними колами. Проте вже 25 липня 1884 року положенням Міністра освіти № 6017 Федора Герасимовича звільнили від служби при університеті [8, арк.226зв].

Державна машина часів Олександра III не панькалась з інтелігенцією. Для компрометації Міщенка була використана «справа Свірідова», директора збанкрутілого банку, який розорив багатьох людей на Україні. Міщенко був головою присяжних, частина яких заявили, що Федір Герасимович нібито тиснув на них (в ході слухань Свірідова виправдали). Крім того, Міщенку приписали й ділові зв'язки з банком. А дещо раніше, професура Університету Св. Володимира звернулася до ректора з прохання обговорити на Раді університету відносити Міщенка з банком (можливо цим можна пояснити декілька провалених балотувань Міщенка на посаду професора). Але через презумпцію невинуватості ректор відмовив [19, с.178]. Так завершився Київський період в житті Міщенка, проте не завершилася його наукова кар'єра.

Неможливо обійти стороною науковий доробок київського періоду. Роботи Міщенка за розглянутий час можна поділити на декілька груп. Першу складають дисертації та роботи філологічного спрямування.

Так, першою серйозною роботою Міщенка була дисертація про *venia legendi* під назвою «Фиванская трилогия Софокла» [20]. Робота вийшла друком в «Университетских Известиях» в 1872 році в номері за липень. На основі скрупульозного та всебічного аналізу трилогії, Міщенко захищає тезу (трагедії «Едіп», «Едіп в Колоні» та «Антігона» першопочатково були задумані як трилогія), яка відрізнялася від думки більшості тодішніх європейських і російських науковців. Проте захист цієї тези молодий учений побудував професійно з використанням величезної кількості історико-філологічних свідчень. Офіційний рецензент В.І. Модестов досить схвально відгукнувся про дослідження Міщенка. Василь Іванович підкреслив чудову ерудицію та яскравий талант автора, а також звернув увагу на незначні недоліки, які можна пояснити недосвідченістю автора [6, арк. 46].

Скрупульозний аналіз традиції, бездоганне володіння старогрецькою мовою, працьовитість та зрозумілий виклад думок стали візитною карткою всіх наступних досліджень Міщенка.

В магістерській дисертації під назвою «Отношение трагедий Софокла к современной поэту действительной жизни в Афинах» [21] Міщенко показав як під впливом ідей Перікла та його наступників змінилося ставлення в трагедіях до міфічних сюжетів, як відобразився тогочасний інтелектуальний і соціальний прогрес на композиції художнього твору, які нові мотиви були введені Софоклом в народний фольклор. В ній вже можна прослідкувати зміну акцентів у наукових вподобаннях Міщенка: чисто філологічні аспекти починають доповнюватися історичними. Рецензентом виступив Павло Іванович Аландський, колега Міщенка по кафедрі грецької словесності і старожитностей.

В подальшому Ф.Г. Міщенко спрямував свою увагу на історію Греції й дослідив взаємовідносини між успіхами думки і знання з одного боку та розвитком народовладдя й політичної свободи з іншого. Наслідком копіткої роботи в цьому напрямку стала докторська дисертація в сфері культурної історії Стародавньої Греції під назвою «Опыт истории рационализма в Греции». Вона також відома під назвою «Рационализм Фукидида в истории Пелопонесской войны, том I» [22].

Дослідження було розраховано на два томи, проте другий так і не вийшов. Розпочинається праця оглядом і критикою відомостей про Фукідида. Решта матеріалу першого тому присвячена історії раціоналізму в Греції до Пелопоннеської війни й часів Фукідида. Про сутність другого тому можна дізнатися з обширних коментарів Міщенка, які містилися в додатках до перекладу самої «Історії Пелопоннеської війни» Фукідида, яка була надрукована в кінці 80-х років XIX ст. Там Міщенко дає досить детальну характеристику світогляду та прийомів історичної критики грецького історика.

Свою історію раціоналізму Стародавньої Греції Міщенко розпочинає з огляду культури Еллади в такому вигляді, в якому вона зображується в «Іліаді» та «Одіссеї». Автор підкреслює, що вже тоді на загальному теологічному фоні можна простежити ознаки зародків раціоналістичного відношення до явищ природи й суспільства [22, с.57-60]. Міщенко виступає проти поширеної на той час думки про те, що суспільний лад греків, зображений в поемах, представлений необмеженою спадковою царською владою, а рада старійшин і народні збори були тільки знаряддями в руках царя. Міщенко намагається довести, що влада царів була обмежена, а народ приймав активну участь в політичному житті [22, с.72]. В наступних частинах свого дослідження Міщенко порівнює світогляд Гомера та Гесіода, пояснює відмінності та поступово переходить до характеристики раціоналізму в Аттиці. Аналізуються послідовні зміни в політичному устрої Афінської общини аж до початку Пелопоннеської війни. Риси раціоналізму він шукає в реформах Солона, Клісфена,

Єфіальта і Перікла, повсякчас підкреслюючи в них моменти, що свідчать про подальший розвиток обичинного самоуправління в Афінах і про більш широку участь народу в політичному житті [22, с.122]. Завершивши політичний огляд, Міщенко переходить до викладення успіхів раціоналізму в суспільному житті, в поезії, мистецтві та історіографії. Більш детально зупиняється на історії драматичної поезії. На основі окремих творів Софокла, Евріпіда та Аристофана Міщенко показує успіхи раціоналістичного розуміння в концепції драми та в змалюванні характеру героїв [22, с.234-251]. Варто відзначити, що розділи, присвячені грецькій трагедії, є найбільш цінними. Вони дуже багаті на влучні спостереження й до нашого часу зберігають якісну художню оцінку творів грецького театру. Серед недоліків роботи П.І. Аланський (рецензент) відзначив невизначеність і зайву широту поняття раціоналізму [18, арк.8].

Другу групу праць автора складають дослідження, які стосуються історії античної цивілізації на території України. Серед робіт цього спектру варто відзначити етюд про торговельні зв'язки Афін і Боспору [23, с. 474-494], а також цілу серію статей про Скіфію Геродота та греко-скіфські відносини [24, с.367-390; 25, с 57-76; 26, с.157-172].

21 травня 1878 року Федір Герасимович прочитав в Товаристві Нестора Літописця доповідь під назвою «Торговые отношения Афинской республики с царями Боспора». Міщенко розглянув різного роду промисли в Атиці, топонімію Криму й Керчі та особливості торгових відносин між боспорськими купцями й Афінами [23, с. 474-478]. У статті підкреслено обширність торгового обігу та високий інтерес Афинської республіки до своєчасних поставок великих партій зерна. Важливість точних попередніх відомостей, стосовно необхідних розмірів імпортованого зерна для державного апарату Афін, призвело до появи спеціальних законів [23, с. 481-482]. Після цього автор переходить до огляду тодішніх відомостей про Боспорське царство, детально розглядає його географію, царську династію, а потім зупиняється на відносинах Боспорського царства з Афінами при царі Левконі (393-353 рр до Р.Х.) [23, с. 483-487]. На основі промови Демосфена до Лентина Міщенко доводить наявність вагомих привілеїв для купців з Боспору, що проявлялися у суттєвому зменшенні митних зборів. Дослідник вдало згрупує різноманітні джерела літературного, епіграфічного і археологічного характеру заради того, аби подати цілісну картину торгових і дипломатичних стосунків Афинської республіки з потужною напівгрецькою-напівварварською державою в Криму.

Продовженням зацікавленості історією півдня України виступила наступна доповідь Міщенка в Товаристві Нестора Літописця під назвою «О торговых путях классических народов и о Днепровском пути древних греков до Балтийского моря». Автор, широко залучаючи дані археології, розглядає торгівлю бурштином та оловом.

У 1884 році в журналі «Киевская Старина» виходить друком читаний в Міщенком товаристві Нестора Літописця у лютому цього ж року реферат під назвою «К вопросу о царских скифах» [25]. Після розгляду відомостей про скіфів у ізраїльських пророків на основі описів царських скіфів у Геродота, Міщенко відносить їх до Урало-Алтайської сім'ї народів.

Зацікавлення історією півдня України в майбутньому приведуть Міщенка до його фундаментальної праці – перекладу Геродота доповненого чисельними розвідками по темі геродотовської етнографії й географії. Серед спостережень і висновків, яких дійшов учений на підставі багаторічної роботи над Скіфським логосом батька історії, важливими були положення про неоднорідність скіфського населення та про етнічну відмінність скіфів-хліборобів від царських скіфів. По відношенню до останньої тези Міщенко стверджував, що перші влаштувалися на півдні Росії ще в глибоку давнину й були практично місцевим етносом, тоді як другі з'явилися в степах північного Причорномор'я набагато пізніше, вже в ході згадуваних у Геродота переселень VII ст. до н. е.

Особливу групу утворюють чисельні рецензії та статті Міщенка, присвячені політичному розвитку Греції в класичний та елліністичний час, а саме цивільній міській общині. Ряд цих етюдів стосуються окремих аспектів політичного життя Афін, що було особливо актуальним у світлі повторного відкриття «Афинської політії» Аристотеля. Однак варто відзначити, що в Київський період творчості цей напрям лише формувався, а детальної розробки й оформлення набув уже за часів викладання в Казанському університеті.

Окремо варто зупинитися на перекладах Федора Герасимовича. У 1879 році з'явився його перший переклад праці грецького автора. Мова йде про «Географію» Страбона з передмовою та покажчиком. Згодом, перебуваючи у відставці (з 1884 по 1889 рік) через матеріальні труднощі Міщенко розпочинає роботу над перекладами грецьких істориків та видає два фундаментальних переклади «Історії» Геродота (1885-86) та «Історії Пелопоннеської війни» Фукидіда (1887-88) у двох томах кожен. Не залишив він перекладацьку діяльність і після того, як знову почав викладати в Казанському університеті.

Таким чином, за 12 років викладання в Імператорському Університеті Св. Володимира Ф.Г. Міщенко зробив чимало корисного для розвитку антикознавства. За цей час вихованець університету з молодого талановитого науковця перетворився в досвідченого антикознавця. Він впроваджував передовий європейський досвід в організацію викладацького процесу та підготовку молодих науковців. Саме в Києві Міщенко захистив магістерську й докторську дисертації. Його змістовні праці в галузі стародавньої історії та класичної філології зайняли почесне місце у вітчизняній історіографії античності. І лише любов до України, її мови, культури, історії та фольклору не дозволили отримати посаду професора, адже через свої переконання, навіть не висловлені відкрито, був змушений взяти п'ятирічну перерву в викладацькій діяльності. Втрата Київським університетом науковця такого калібру суттєво зашкодила подальшому розвитку антикознавства. В 1884 році кафедра грецької словесності втратила відразу двох членів (Міщенка звільнено, а влітку тяжко захворів Аландський), які в останнє десятиліття уособлювали в собі грекомовну частину антикознавства. Від такого удару київська школа антикознавства відходила дуже довго.

Джерела та література

1. Шестаков С.П. Ф. Г. Мищенко (некролог) / Сергей Шестаков // ЖМНП – 1907. – № 6, – отд. 4, – С. 39-74.
2. Бузескул В.П. Всеобщая история и её представители в России в XIX и начале XX века. ч. II. / Владислав Бузескул. – Ленинград: Издательство академии наук СССР. – 223 с.
3. Фролов Э.Д. Русская наука об античности / Эдуард Фролов. – СПб: Издательство Санкт-Петербургского университета, 1998. – 525 с.
4. Шкляев Н.П. Казанский период научной деятельности проф. Ф.Г. Мищенко. / Н. Шкляев / Уч. зап. Казанского гос. Университета. – 1956. – Т. 116. – Кн. 5. – С. 321-327.
5. Шофман А.С. Федор Герасимович Мищенко. / Аркадий Шофман. – Казань: Издательство Казанского университета, 1974. – 203 с.
6. ДАК (Державний архів м. Києва). – Ф 16. – Опись 311. – Справа 124. О поступлении кандидата историко-филологического факультета Федора Мищенко в Университет Св. Владимира приват-доцентом по кафедре греческой словесности. – 50 арк.
7. ДАК. – Ф. 16. – Оп. 309. – Спр. 193. О перемещении доцента по кафедре философии Николая Скворцова доцентом по кафедре Греческой словесности. – 9 арк.
8. ДАК. – Ф. 16. – Опись 465/2. – Спра 4752. Формулярные списки служащих университета. – 895 арк.
9. ДАК. – Ф. 16. – Оп. 311. – Спр 145. О поручении приват-доценту Мищенко чтения лекции греческой словесности – 9 листов.
10. ДАК. – Ф. 16. – Оп 311. – Спр 67. Дело совета императорского Университета Св. Владимира с расписанием лекций и обзором преподавания наук в 1872\73 учебном году. – 86 арк.
11. ДАК. – Ф. 16. – Оп. 312. – Спр 39. Дело с расписанием лекций и обзором преподавания наук в 1873\74 учебном году. – 109 арк.
12. ДАК. – Ф. 16. – Оп 313. – Спр. 72. Дело с расписанием лекций и обзорением преподавания наук в 1874-75 учебном году. – 64 арк.
13. ДАК. – Ф. 16. – Оп. 313. – Спр 184. Об определении г. Мищенко доцентом по кафедре греческой словесности. – 9 арк.
14. ДАК. – Ф. 16. – Оп 316. – Спр. 86. Расписание и обзорение лекций на 1877-78 учебный год. – 75 арк.
15. ДАК. – Ф. 16. – Оп. 317. – Спр. 29. О поручении чтения лекций по латинскому языку профессору Гогоцкому. – 4 арк.
16. ДАК. – Ф. 16. – Оп. 317. – Спр. 98. О поручении гг. доцентам Мищенко и Алландскому преподавание латинского языка. – 11 арк.
17. ДАК. – Ф. 16. – Оп. 319. – Спр. 111. О поручении Доценту Мищенко преподавание латинского языка – 11 арк.
18. ДАК. – Ф. 16. – Оп. 320. – Спр. 232. Об избрании доцента Мищенко в экстраординарные профессора – 29 арк.
19. Карпюк С.Г. Дело о назначении ординарного профессора греческой словесности Московского университета / Сергей Карпюк // ВДИ. – 1993. – № 1. – С. 175-181.
20. Мищенко Ф.Г. Фиванская трилогия Софокла / Федор Мищенко // Киевские университетские известия. – 1872. – № 7. – С. 154-167.
21. Мищенко Ф.Г. Отношение трагедий Софокла к современной поэту действительной жизни в Афинах / Федор Мищенко. – Киев., 1874. – 186 с.
22. Мищенко Ф.Г. Опыт истории рационализма в Греции / Федор Мищенко – К, 1881. – 367 с.
23. Мищенко Ф.Г. Торговые отношения Афинской республики с царями Босфора / Федор Мищенко // Киевские университетские известия. – 1878. – № 7. – С. 474-494.
24. Мищенко Ф.Г. К вопросу о географии и этнографии Геродотовой Скифии / Федор Мищенко // Киевские университетские известия. – 1882. – № 11. – С. 367-390.
25. Мищенко Ф.Г. К вопросу о царских скифах / Федор Мищенко // Киевская старина. – 1884. – № 5. – С. 57-76.
26. Мищенко Ф.Г. К вопросу о Геродотовых скифах / Федор Мищенко // ЖМНП. – 1884. – № 6. – С. 157-172.

Крыжевский А. В. Федор Мищенко и антиковедение в Императорском университете Св. Владимира

В статье проанализировано преподавательскую и научную деятельность известного украинского историка, классического филолога и антиковеда Федора Герасимовича Мищенко в годы его преподавания в Императорском университете Св. Владимира (1872-1884 гг.). На основе архивных документов рассмотрено его вклад в развитие антиковедения в университете. Установлены главные проблемы, которые раскрывал Мищенко в своих лекциях. Проанализировано научное наследие доцента за рассматриваемый период и охарактеризованы основные группы его научных исследований. Также уделено внимание завершению педагогической деятельности профессора в Университете Св. Владимира и охарактеризован комплекс причин, которые привели к его увольнению со службы в 1884 году.

Ключевые слова: Университет Св. Владимира, антиковедение, Федор Мищенко, история античности, историко-филологический факультет, доцент, греческая словесность.

Kryzhevskiy A. V. Fedor Mishchenko and Classic studies at Saint Vladimir University

The article analyzes the teaching and research activities of the famous Ukrainian historian, classical philologist Fedor Gerasimovitch Mishchenko during his teaching at the Imperial Saint Vladimir University (1872-1884). Based on archival documents author examined his contribution to the development of Classic antiquity at the University. This article points out on the main problems, which were revealed by Mishchenko in his lectures. A author had analyzed his scientific heritage in the proposed period and had characterized the based group of his research. Also, attention is paid to professor's teaching activity at the Imperial Saint Vladimir University and characterized a set of reasons that led to the dismissal from this job in 1884.

Keywords: Saint Vladimir University, Classic studies, Fedor Mishchenko, history of classical antiquity, Faculty of History and Philology, Associate Professor, Greek philology.